

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr inż. Anna Dyląg zatytułowana „SYSTEM ZARZĄDZANIA
ENERGIĄ W GMINIE OPARTY NA KONCEPCJI PUBLIC GOVERNANCE”**

Recenzję rozprawy doktorskiej mgr inż. Anny Dyląg pt. „System zarządzania energią w gminie oparty na koncepcji Public Governance” przygotowano na zlecenie Politechniki Łódzkiej, w związku z uchwałą Rady Wydziału Zarządzania i Inżynierii Produkcji z dnia 6 grudnia 2017r.

Zgodnie z rozporządzeniem MNiSW z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora § 6.4. „Recenzja zawiera szczegółowo uzasadnioną ocenę spełnienia przez rozprawę doktorską warunków określonych w art. 13 ust. 1 ustawy.”¹ Art. 13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki stanowi: „Rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne, lub oryginalne dokonanie artystyczne, oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.”² Wobec powyższego ocenie poddano dokonania naukowe doktoranta, cechy konstrukcyjne pracy doktorskiej, wyważenie proporcji między „prezentacją danych źródłowych a narracją autorską”, zgodność treści z tytułem pracy, chronologię.³ Ocena pracy doktorskiej przebiega według planu zaproponowanego przez Tadeusza Mendel. W pierwszej kolejności ocenie poddano stronę formalną pracy doktorskiej, następnie jej wartości metodyczne, później wartości merytoryczne, a na końcu ocenie poddano względy kwalifikacyjne.⁴

¹ ROZPORZĄDZENIE MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2016 poz. 1586).

² USTAWA z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Załącznik do obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 września 2017 r. (poz. 1789). OBWIESZCZENIE MARSZAŁKA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 15 września 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017 poz. 1789).

³ II SA/Wa 1297/14 - Wyrok WSA w Warszawie. Data orzeczenia: 2015-04-16. Sąd: Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie. Sędziowie: Adam Lipiński /sprawozdawca/, Andrzej Kołodziej, Iwona Dąbrowska /przewodniczący/. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych. <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/cbo/query>

⁴ T. Mendel: *Metodyka pisania prac doktorskich*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1995, s. 67 – 68.

Ocena formalna

Zdaniem Anny Dyląg praca osadzona została w naukach o zarządzaniu (s. 5). Jak pisze Autorka rozprawy (s. 11) „[...] proponowany model systemu zarządzania energią na poziomie gminy, ukazuje nowe role wszystkich uczestników systemu z położeniem szczególnego nacisku na relację samorząd – klient indywidualny. W nowo powstałej strukturze systemu elektroenergetycznego ważną rolę odgrywa zaproponowane w pracy łączenie idei energetyki obywatelskiej oraz zarządzania publicznego opartego na koncepcji Public Governance.”⁵ W ocenie recenzenta przypisanie rozprawy doktorskiej do nauk o zarządzaniu jest właściwe. Zgodnie bowiem z Komunikatem nr 7/2010 Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów określającym zakres dyscyplin „Ekonomia”, „Finanse” i „Nauki o zarządzaniu” w ramach dziedziny „Nauki ekonomiczne” - „Nauki o zarządzaniu zajmują się powstawaniem, funkcjonowaniem, przekształcaniem, rozwojem oraz współdziałaniem organizacji gospodarczych, przede wszystkim przedsiębiorstw, lecz również instytucji sektora publicznego (administracji rządowej i samorządowej, instytucji naukowych, oświatowo-wychowawczych, służby zdrowia, opieki społecznej, instytucji kulturalnych i innych). Nauki o zarządzaniu obejmują zagadnienia, które mają wpływ na podejmowanie w organizacjach racjonalnych decyzji i sprawne ich funkcjonowanie, przyczyniając się do osiągnięcia ich celów.”⁶

Tytuł rozprawy doktorskiej „System zarządzania energią w gminie oparty na koncepcji Public Governance” należy uznać za poprawny. Pewne wątpliwości budzić może przyjęcie w tytule terminu „public governance” zaczerpniętego bezpośrednio z języka angielskiego. Trudno jednak znaleźć na gruncie polskim właściwe słowo oddające w pełni sens pojęcia governance. Jak pisze Hubert Izdebski „ [...] w języku polskim brakuje słów, które by można uznać za odpowiedniki governance; [...]. Zmusza to do zachowania terminu w języku angielskim.”⁷ Nie oznacza to jednak, iż nie toczy się dyskusja wokół tego terminu. Padają różne propozycje tłumaczenia pojęcia governance. Czesław Mesjasz proponuje przyjęcie pojęć „władania”, czy też „władztwa”, które to, jego zdaniem, zapewniają spójność logiczną i są najbardziej

⁵ A. Dyląg: System zarządzania energią w gminie oparty na koncepcji public governance. Rozprawa doktorska napisana w Katedrze Zarządzania pod kierunkiem naukowym dr. hab. Filipa Chybalskiego, prof. Pł. Łódź 2017 s. 11.

⁶ Zakres dyscyplin „ekonomia”, „finanse” i „nauki o zarządzaniu” w ramach dziedziny „nauki ekonomiczne” – Komunikat nr 7/2010 Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów. <http://old.ck.gov.pl/index.php/komunikaty-ck/29-k-o-m-u-n-i-k-a-t-n-r-72010> (dostęp: 20.01.2018r.)

⁷ H. Izdebski: Od administracji publicznej do public governance. „ZARZĄDZANIE PUBLICZNE” 01/2007, s. 7 – 20. http://www.msap.uek.krakow.pl/doki/publ/Zarzadzanie_Publiczne_2007_1-1.pdf (dostęp: 20.01.2018r.)

odpowiednie.⁸ Można byłoby więc przyjąć zamiast pojęcia „public governance” pojęcie „władania publicznego”. Oczywiście wymaga to szerszej dyskusji (na co zwraca też uwagę Czesław Mesjasz). Niemniej jednak, przyjęty tytuł pracy oddaje istotę poruszanej w rozprawie tematyki, jest „[...] krótki, informacyjnie nośny, językowo poprawny, poznawczo ciekawy, [...]”⁹

Problem badawczy koncentruje się na usprawnieniu „procesu zarządzania energią w gminie poprzez zaangażowanie w nim lokalnej społeczności.”¹⁰ Problem badawczy nie został jednak ujęty w taki sposób, aby można było jednoznacznie zidentyfikować stan niewiedzy w poruszanej przez Autorkę problematyce. Pewnym uzupełnieniem niedostatków z tego wynikających jest część wstępu zatytułowana „Pytania badawcze, hipoteza i cel pracy” (s. 8 – 9), która oceniona zostanie nieco później. Sam sposób realizacji postawionego problemu opisano w części wstępu zatytułowanej „Procedura badawcza” (s. 9 – 11). Przyjętą procedurę badawczą należy ocenić pozytywnie.

Rozprawa doktorska napisana została na Politechnice Łódzkiej, w Katedrze Zarządzania pod kierunkiem naukowym dr. hab. Filipa Chybalskiego, prof. Pł.

Ocena wartości metodycznych

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska liczy 213 stron maszynopisu. Składa się z 4 rozdziałów, wstępu, podsumowania i bibliografii. Zawiera 18 rysunków, 24 tabele, 12 załączników. Stan maszynopisu oceniono pozytywnie, a proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami jako właściwe. Rozdział pierwszy mieści się na stronach 13 – 47, drugi 48 – 94, trzeci 95 – 147, czwarty 148 – 182. W tekście rozprawy Autorka w sposób poprawny odnosi się do zawartych tam rysunków, tabel i załączników. Występuje zgodność zawartych w pracy treści z tytułem pracy i tytułami jej rozdziałów. Tytuł pracy i tytuły poszczególnych rozdziałów sformułowano poprawnie. Rozważania ujęto w formie spójnych wywodów o logicznej konstrukcji. Sposób odnoszenia się do literatury jest właściwy, a jej dobór poprawny. Wśród pozycji bibliograficznych dominują pozycje polskojęzyczne, ale znaleźć tam można również wiele napisanych w języku angielskim. Nieliczne błędy językowe, głównie o charakterze interpunkcyjnym, nie wpływają na odbiór pracy.

⁸ Cz. Mesjasz: Nadzór, władanie, czy ład korporacyjny. Problem nie tylko semantyczny /w/ S. Rudolf (red.). Tendencje zmian w nadzorze korporacyjnym. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006, s. 35.

⁹ J. Apanowicz: Metodologia ogólna. Wydawnictwo „BERNARDINUM”, Gdynia 2002, s. 102

¹⁰ A. Dyląg: Op. cit., s. 5.

Niezwykle ważnym elementem rozprawy doktorskiej jest właściwie dobrany i sformułowany problem badawczy. Przyjęty przez Autorkę problem badawczy ukierunkowano na „usprawnienie procesu zarządzania energią w gminie poprzez zaangażowanie w nim lokalnej społeczności.”¹¹ Następnie na stronie 11 pracy Autorka problem badawczy formułuje nieco inaczej, określając go jako „[...] ocena i budowa nowego systemu zarządzania energią na poziomie gminy [...]”¹² Odnosząc się do kwestii problemu badawczego w recenzowanej pracy, należy go uznać za niezwykle aktualny i ważny, samo sformułowanie natomiast problemu badawczego za wyjątkowo nieprecyzyjne. Tak ujęty problem badawczy nie identyfikuje bowiem „obszarów niewiedzy”. Sformułowanie problemu badawczego ma polegać na „określeniu i objaśnieniu pewnego, obiektywnego stanu niewiedzy na gruncie dotychczasowej wiedzy.”¹³ Przyjmując, iż jest to problem główny należy dokonać jego uszczegółowienia w postaci problemów szczegółowych. Autorka w tym zakresie wskazuje na pytania badawcze, które zostały sformułowane w następujący sposób:

- „Czy obecny system zarządzania energią w gminie w Polsce jest sprawny?
- Jakie rozwiązania wdrożone w innych krajach stymulują sprawność systemu zarządzania energią na poziomie gminy?
- Jaki model alternatywny systemu zarządzania energią w gminie warto zaadaptować w Polsce?”¹⁴

Występują więc dwa rodzaje pytań. Pierwsze ma charakter rozstrzygnięcia, dwa kolejne dopełnienia. Taki układ problemów szczegółowych należy uznać za poprawny. W zestawieniu z problemem głównym można przyjąć, iż problemy badawcze są poprawne, choć sformułowane w sposób mało precyzyjny (problem główny). Warto byłoby gdyby Autorka pracy podczas obrony rozprawy doktorskiej wyjaśniła różnice pomiędzy problemem badawczym, pytaniem badawczym, hipotezą oraz pomiędzy badaniami diagnostycznymi i weryfikacyjnymi.

Problemowi badawczemu przyporządkowano następującą hipotezę: „Bardziej efektywne jest wspieranie energetyki obywatelskiej opartej na odnawialnych źródłach energii aniżeli energetyki konwencjonalnej (wielkoskalowej).”¹⁵ Do hipotezy głównej nie sformułowano hipotez szczegółowych. Trudno jednak jest odnieść hipotezę główną do głównego problemu

¹¹ Ibid., s. 5.

¹² Ibid., s.11.

¹³ J. Apanowicz J. Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania. Gdynia, WSA i B 2000, s. 68.

¹⁴ A. Dyląg: Op. cit., s. 8.

¹⁵ Ibid., s. 8.

badawczego, gdyż ten nie został sformułowany w sposób precyzyjny. Przyjąć więc należy, iż weryfikacja tak postawionej hipotezy jest próbą odpowiedzi na postawione problemy szczegółowe, które Autorka nazywa pytaniami badawczymi. W takim kontekście, tak sformułowaną hipotezę należy ocenić pozytywnie.

W pracy wykorzystano szereg metod badawczych, których dobór należy uznać za poprawny. Autorka na stronach 10 - 11 rozprawy wymienia: metodę analizy i krytyki piśmiennictwa, metodę badania dokumentów, metodę benchmarkingu oraz „zagnieżdżoną” w niej metodę statystyczną, metodę monograficzną.¹⁶ Postępowanie badawcze „oparte zostało na autorskiej koncepcji połączenia metody benchmarkingu z metodą wielowymiarowej analizy statystycznej.”¹⁷

Źródła danych wykorzystywane w pracy należy ocenić jako wiarygodne i spójne. Spójność jest o tyle istotna, gdyż badaniami objęto aż 17 krajów europejskich. Korzystano z baz danych Eurostat, ACER’u, EEA’u, Odyssee-Mure’u. Nie do końca jest jednak jasnym dlaczego Autorka rozprawy ograniczyła się w swoich analizach do lat 2005, 2010 i 2014.¹⁸ Warto więc ten wątek rozwinąć w czasie obrony rozprawy doktorskiej.

W tym miejscu należałoby również odnieść się do kwestii, które dotyczą sfery poprawnego wyciągania wniosków i interpretowania wyników. Zadanie to jest jednak nader złożone. Z jednej strony Autorka bardzo precyzyjnie, z dbałością o szczegóły, wyjaśnia poruszane kwestie, wysuwa właściwe wnioski, poprawnie interpretuje wyniki badań. Z drugiej jednak część pracy osadzona jest na założeniach, które w ocenie recenzenta nie do końca są właściwie wyjaśnione. Takim założeniem jest duża swoboda gmin w obszarze tworzenia prawa. Autorka np. na stronie 174 pisze „Na etapie planowania należy podjąć decyzję, czy samorząd jest otwarty na tworzenie nowego prawa lokalnego opartego na dobrych praktykach energetycznej partycypacji społecznej, wykorzystywanych w innych krajach, np. w Danii.”¹⁹. Autorka nie przedstawia szczegółowo jednak wpływu ram prawnych na swobodę regulacyjną gmin w obszarze gospodarki energetycznej w Polsce i nie odnosi ich bezpośrednio do Danii. Kwestie te częściowo, w odniesieniu do Polski, ujęte zostały w punktach 2.1.2. „Znaczenie polityki energetycznej kraju dla gminy” na stronach 58 – 70, 2.1.3. „Planowanie energetyczne w gminie” na stronach 70 – 75, oraz 2.1.4. „Zadania własne gminy z zakresu gospodarki

¹⁶ Ibid., s. 10-11.

¹⁷ Ibid., s. 11.

¹⁸ Ibid., s. 10.

¹⁹ Ibid., s. 174.

energetycznej” na stronach 76 – 79. Opis ten wymagałby jednak rozwinięcia w kierunku wspomnianych wyżej kwestii, tj. wpływu ram prawnych na swobodę regulacyjną gmin w obszarze gospodarki energetycznej w Polsce. Należałoby też przedstawić jak sytuacja ta kształtuje się w Danii. Trzeba bowiem zwrócić uwagę na fakt, iż zaproponowany przez Autorkę model zarządzania energią w gminie opracowany został na doświadczeniach tego właśnie kraju (s. 183). Warto więc w czasie obrony rozprawy doktorskiej rozwinąć ten wątek.

Ocena merytoryczna pracy

Przyjęty przez Autorkę temat pracy „System zarządzania energią w gminie oparty na koncepcji Public Governance” wpisuje się w prowadzoną obecnie debatę na forum międzynarodowym, jak i krajowym. Z jednej strony wpisuje się w cel 7 programu zrównoważonego rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych - Cel 7: „Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie”²⁰, z drugiej jest odpowiedzią na zmiany w administracji publicznej będące konsekwencją rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i chęci współuczestnictwa obywateli w podejmowaniu kluczowych dla nich decyzji. Wpisuje się też w debatę dotyczącą bezpieczeństwa energetycznego kraju. Znaleźć więc w rozprawie można zarówno walory teoretyczne, jak i praktyczne. Rozpatrywana problematyka została dobrze osadzona w literaturze przedmiotu, a wypowiedzane sądy mają swoje pokrycie w stanie faktycznym. Rozdział pierwszy „System zarządzania energią – podstawy teoretyczne” bezpośrednio nawiązuje do tematu pracy. Poprawnie zostały wyjaśnione kwestie dotyczące zarządzania energią i koncepcji public governance. Na omawiane kwestie Autorka patrzy poprzez rozwój postaw obywatelskich. Pisze „Kiedy wielu ludzi angażuje się w publiczne sprawy swojej społeczności, wtedy stają się oni obywatelami świadomymi swojej lokalnej przynależności.”²¹ W rozdziale drugim „Uwarunkowania funkcjonowania systemu zarządzania energią w gminach” przedstawiono uwarunkowania polityczne, prawno-organizacyjne, społeczno-ekonomiczne, infrastrukturalne. Identyfikacja wspomnianych uwarunkowań jest na ogół poprawna, zabrakło tutaj jednak oceny krytycznej pewnych rozwiązań. I tak, identyfikując rozwiązania prawne w obszarze energetyki, Autorka przedstawiła określone ramy prawne, tj. traktaty międzynarodowe, dyrektywy, ustawy,

²⁰ Cel 7: Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie. <http://www.un.org.pl/cel7> (dostęp: 20.01.2018r.).

²¹ A. Dyląg: Op. cit., s. 40.

rozporządzenia. Nie poddaje jednak analizie krytycznej rozwiązań prawnych z punktu widzenia interesu gminy polskiej. Innymi słowy zabrakło tutaj „ekonomicznej analizy prawa”. Nie analizuje rozwiązań prawnych z punktu widzenia użyteczności ekonomicznej. W rozdziale trzecim dokonano oceny „obecnego systemu zarządzania energią w Polsce na tle innych krajów.” Dokonano opisu procedury badawczej, wymiaru i wskaźników sprawności systemu zarządzania energią, dokonano też pomiaru sprawności oraz zidentyfikowano „mocne i słabe strony systemu zarządzania energią w Polsce.” Tą część pracy oceniam jako merytorycznie poprawną. Nie mam do niej uwag krytycznych. Jedyne uwagi, które mógłbym przedstawić mają charakter polemiczny i dotyczą głównie braku precyzji w niektórych sformułowaniach. Autorka pisze (s. 147): „Większość znaczących gospodarek świata odchodzi od kopalnych źródeł energii wybierając kierunki alternatywne (m.in. odnawialne źródła energii).”²² Nie precyzuje jednak o jakie kraje chodzi, czy jest to Chińska Republika Ludowa, a może chodzi o Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, czy też Federację Rosyjską. W rozdziale czwartym „Poszukiwanie alternatywnego systemu zarządzania energią w gminie z wykorzystaniem metody benchmarkingu” zintegrowano metodę benchmarkingu i wielowymiarową analizę statystyczną, ujęto tu również „wyniki grupowania i analizy podobieństwa”, dokonano także identyfikacji i charakterystyki benchmarku. Rozdział zakończono prezentacją modelu, który przedstawia system „zarządzania energią w gminie oparty na Public Governance.” Zaprezentowany przez Autorkę model stanowi ciekawe ujęcie omawianej problematyki. Całość rozważań ujętych w tej części oceniam pozytywnie. W ostatniej części pracy dokonano podsumowania prowadzonych w rozprawie rozważań. Odniesiono się tu bezpośrednio do postawionych we wstępie problemów badawczych i hipotezy. Sposób argumentacji cechuje się dojrzałością, a wnioski formułowane są ostrożnie.

Ocena pod względem kwalifikacyjnym

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska podejmuje ważne dla nauki i praktyki zagadnienia. Jej znaczenia na gruncie nauki upatruję w ciekawym podejściu metodologicznym polegającym na umiejętnym wykorzystaniu i połączeniu różnych metod i narzędzi badawczych. Świadczy to o dojrzałości metodologicznej Autorki rozprawy doktorskiej. Na uwagę zasługuje również osadzenie problematyki zarządzania energią w gminie w koncepcji public governance. Takie połączenie jest odpowiedzią na wyzwania jakie stawia rosnąca świadomość społeczna w

²² Ibid., s. 147.

obszarze dbałości o środowisko naturalne. Postawy takie są efektem coraz to większej roli postaw obywatelskich wśród społeczeństwa. Obywateli, którym nie jest obojętny los społeczności lokalnych. Znaczenia praktycznego upatruję również w propozycjach mających na celu poprawę bezpieczeństwa energetycznego Polski w dłuższym okresie czasu. Znaczącym dokonaniem mgr inż. Anny Dyląg jest budowa modelu systemu zarządzania energią w gminie opartego na koncepcji public governance. Kwestia efektywności ekonomicznej tego modelu jest tutaj rzeczą drugorzędną. Na podkreślenie zasługuje właściwy sposób analizy źródeł i umiejętne wyważenie proporcji między „prezentacją danych źródłowych a narracją autorską”. Raz jeszcze należy podkreślić zgodność treści zawartych w rozprawie z tytułem całej pracy i tytułami poszczególnych rozdziałów. Autorka umiejętnie porusza się po bardzo obszernej tematyce przywołując przekonujące argumenty, zachowując jednak przy formułowaniu sądów powściągliwość. Poprawnie analizuje badane obszary formułując na ich podstawie konstatacje oraz wnioski.

W mojej ocenie rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem naukowym dr. hab. Filipa Chybalskiego, prof. PŁ. stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego a mgr inż. Anna Dyląg wykazała się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Rozprawa doktorska spełnia wymogi art. 13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Wobec powyższego wnioskuję o dopuszczenie mgr inż. Anny Dyląg do publicznej dyskusji nad rozprawą doktorską.

Katowice 20.01.2018r.

Dr hab. Adam Samborski, prof. UE

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach